УДК 657.446:631.11(477.73)
Сіренко Н.М., д.е.н., професор
Щербина Ю.О.
Миколаївський національний аграрний університет

ВПЛИВ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуто аспекти впливу податку на додану вартість на фінансові результати сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано необхідність удосконалення процесу сплати податку на додану вартість та розроблено пропозиції щодо зменшення негативних наслідків впливу цього податку на його платників.

Ключові слова: податок на додану вартість, механізм впливу податку на додану вартість, відшкодування податку на додану вартість, фінансові результати.

Sirenko N., Scherbyna Yu.

EFFECT OF VAT ON FINANCIAL RESULTS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

The article deals with aspects of value added tax on the income of agricultural enterprises. The necessity of improving the process of payment of VAT and the proposals to reduce the negative effects of this tax on its taxpayers.

Keywords: value added tax, the mechanism of influence of value added tax, refund of value added tax, income.

Сиренко Н. Н., Щербина Ю. О.

ВЛИЯНИЕ НАЛОГА НА ДОБАВЛЕННУЮ СТОИМОСТЬ НА ФИНАНСОВЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье рассмотрены аспекты влияния налога на добавленную стоимость на финансовые результаты сельскохозяйственных предприятий. Обоснована необходимость совершенствования процесса уплаты налога на добавленную стоимость и разработаны предложения по уменьшению негативных последствий влияния этого налога на его плательщиков.

Ключевые слова: налог на добавленную стоимость, механизм воздействия налога на добавленную стоимость, возмещение налога на добавленную стоимость, финансовые результаты.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Рівень розвитку кожного сільськогосподарського підприємства в значній мірі залежить від обсягу податків, які воно має сплатити до державного бюджету. Сучасний фінансовий стан сільськогосподарських підприємств, оцінка їх ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості є досить важливою та актуальною темою. При визначенні фінансових результатів від усіх видів діяльності, особливу увагу необхідно звернути на розрахунки з бюджетом по податку на додану вартість (далі – ПДВ). Оскільки податок на додану вартість істотно впливає на фінансово-господарську діяльність сільськогосподарських підприємств, їх фінансові результати та фінансовий стан.

Аналіз останніх досліджень у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідження особливостей економічного аналізу ПДВ та впливу його на фінансовий результат сільськогосподарського підприємства знайшло відображення у працях таких вчених, з поміж яких: О. Амоша [4], М. Баканов [5], О. Войтків [6], І. Луніна [8],

Ф. Ярошенко [2] та інші. Оцінка впливу ПДВ на фінансові результати сільськогосподарських підприємств є досить складною і потребує подальшого розкриття з метою виявлення потенційних шляхів щодо удосконалення процесу сплати ПДВ та зменшення негативних наслідків впливу цього податку на його платників.

Цілі статті. Відповідно до вищезазначеного, метою цієї статті є оцінка механізму впливу ПДВ на фінансово-господарську діяльність сільськогосподарських підприємств, та виявлення потенційних шляхів щодо мінімізації негативних наслідків такого впливу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Податок на додану вартість виступає зручним податковим важелем, який допомагає державі наповнювати бюджет за рахунок технічно простого збирання і наявності широкої бази оподаткування. На сьогодні податок на додану вартість є основним джерелом доходів загального фонду Державного бюджету України.

Податок на додану вартість належить до числа непрямих податків і характеризується чітко вираженою фіскальною спрямованістю. Водночас він істотно впливає на фінансово-господарську діяльність суб'єктів підприємництва – платників ПДВ: фінансові результати та фінансовий стан. При цьому слід враховувати, що платниками ПДВ є переважна більшість підприємств виробничої сфери, торгівлі, частково сфери послуг [2].

Вплив ПДВ на обсяги реалізації товарів, робіт, послуг безпосередньо проявляється через ставку податку. Визначена чинним законодавством ставка ПДВ у розмірі 20 % призводить до відповідного зростання цін на товари, роботи, послуги. У більшості випадків це негативно впливає на обсяги реалізації, а отже, і на фінансовий результат діяльності суб'єктів підприємництва [3]. Більш доцільним щодо зниження негативного впливу ПДВ платників податку є поступове зниження загальної ставки ПДВ.

Проект Податкового кодексу передбачав поступове щорічне зниження ставки податку на додану вартість на 1 % з 20 % до 17 % з 1 січня 2014 р. [1]. Ця реформа податкового законодавства мала б позитивні наслідки для сільськогосподарських підприємств – платників ПДВ. Проте, у 2014 році не відбулося зниження податкової ставки до 17 %, на сьогодні ставка податку становить 20 %. Причиною цього стала неможливість зменшення податку як основного бюджетоутворюючого податку, зменшення якого до 17 % негативно позначиться на збалансованості дохідної і видаткової частини бюджету країни та стабільності всієї системи державних фінансів України.

Податок на додану вартість є ціноутворюючим елементом та може істотно впливати на загальний рівень цін, оскільки входить до ціни реалізованих товарів (виконаних робіт і наданих послуг). Цей податок обмежує величину прибутку підприємств, тому що в умовах конкуренції не завжди можливе підвищення ціни на величину цього податку, особливо у випадках підвищення ставки ПДВ [4].

Збільшення цін на суму цього податку може призвести до зменшення попиту, тому що ПДВ, який сплачує сільськогосподарське підприємство, прямо пропорційний еластичності попиту на продукцію та обернено пропорційний пропозиції. Коли сформовані на ринку попит і пропозиція дають змогу встановлювати ціну, включаючи до неї ПДВ, на рівні, що задовольняє потреби підприємства для продовження господарської діяльності, то тягар податку несе кінцевий споживач [5]. Якщо ж такі умови відсутні, то витрати зі сплати ПДВ лягатимуть на продавця товару (виробника). Враховуючи це, підприємству необхідно сформувати ціну на товари (роботи, послуги)

таким чином, щоб сплачений податок не призвів до скорочення попиту, зниження обсягів продажу і прибутку, відволікання обігових коштів, зниження фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності та фінансових труднощів у майбутньому.

Негативним є те, що зміни сум ПДВ впливають на записи в бухгалтерському обліку, зокрема у балансі [4]. Так, наприклад, при зменшенні ставки ПДВ при умові незмінних цін у підприємства з'являться вільні кошти у вигляді прибутку, якими воно може вільно розпоряджатись. А зменшення ставки ПДВ при незмінних цінах призведе до збільшення ціни без ПДВ і таким чином подорожчанням для підприємства товарів і послуг, які воно купує для забезпечення власної господарської діяльності. Таким чином збільшаться матеріальні затрати, що призведе до збільшення собівартості продукції [6]. Тому необхідно скоригувати матеріальні затрати підприємства від зміни ставки ПДВ.

В окремих випадках ПДВ може дорівнювати або бути більшим за отриманий прибуток і стягуватись навіть за рахунок амортизаційного фонду, фонду оплати праці та інших витрат. Це є актуальним, особливо в умовах фінансової кризи та зниження курсу національної валюти, коли більшість доходів підприємства знецінюються, частка прибутку в ціні продукції скорочується, а порівняно висока ставка ПДВ і його зростаюча питома вага у ціні товару спричинює спад попиту на продукцію. Внаслідок ПДВ сплачується за рахунок тієї частини обігових коштів, яка необхідна підприємствам для ведення поточної діяльності. Відповідно такі умови позбавляють суб'єкти господарювання ресурсів розвитку та призводять до їх фінансової неспроможності та погіршують фінансовий стан.

Чинна в Україні система авансових платежів до бюджету, тобто до моменту одержання фактичного прибутку від реалізації, та механізм сплати ПДВ, який передбачає, що податкове зобов'язання може виникнути до моменту надходження коштів за реалізовану продукцію на рахунок продавця, змушують підприємство залучати зовнішні ресурси для проведення належних податкових виплат. Ці ресурси у зв'язку з високими темпами інфляції та ризиками в Україні стають все дорожчими та важкодоступнішими. Залучення дорогих банківських кредитів веде до ускладнення загального фінансового стану підприємства, знижує його фінансову стійкість та ліквідність, оскільки обтяжує сплатою відсотків.

Погашення зобов'язань з ПДВ за рахунок власних ресурсів відволікає з обігу сільськогосподарського підприємства частину коштів. Оскільки підприємства мають різні обсяги закупівлі сировини, товарно-матеріальних цінностей, умови їх оплати, пільги, джерела і терміни відшкодування, а також те, що періоди формування вхідного ПДВ (виникнення податкового кредиту) і його відшкодування не збігаються, то виникає часовий розрив між періодом іммобілізації обігових коштів на сплату ПДВ до бюджету та її компенсацією за рахунок відповідного джерела. Таким чином, чим тривалішою буде іммобілізація обігових коштів, тим гіршим буде вплив ПДВ на фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання. Тривалий розрив між моментом виникнення податкового зобов'язання і моментом надходження коштів на рахунок підприємства за реалізовані товари (роботи, послуги) призводить до істотного відволікання обігових коштів, що погіршує показники фінансового стану і в перспективі може спричинити банкрутство.

У левовій частці випадків досліджуваний податок змушує підприємство перераховувати кошти до бюджету ще до того, як вироблену продукцію реалізовано, а це в умовах інфляційних процесів зобов'язує суб'єкти господарювання мати власних обігових коштів значно більше, ніж необхідно для процесу виробництва і збуту [7].

Одним із шляхів щодо зниження негативного впливу ПДВ платників податку є поступове зниження загальної ставки ПДВ. Оскільки, в результаті цього відбудеться загальне зниження рівня цін на товари, роботи, послуги, що буде супроводжуватися зростанням обсягів їх реалізації, а отже, і покращанням фінансових результатів діяльності платників.

По-друге, скоротяться видатки на придбання основних засобів і нематеріальних активів, вартості будівництва, що сприятиме активізації здійснення реальних капітальних вкладів та впровадження інновацій.

По-третє, зменшаться обсяги витрат у сумі вхідного ПДВ, які будуть відноситись на поточні витрати – собівартість товарів, робіт, послуг (якщо відповідні види діяльності суб'єктів підприємництва будуть звільнені від ПДВ). Це також буде сприяти покращанню фінансових результатів діяльності платників. Зростання обсягів реалізації товарів, робіт, послуг приведе і до збільшення надходжень ПДВ до бюджету, а отже, компенсує їх зменшення внаслідок зниження загальної ставки ПДВ.

Також в Україні варто знизити ставки ПДВ з одночасною ліквідацією усіх пільг. Під час надання пільг певним галузям існує небезпека перетворення короткочасної економічно обґрунтованої підтримки на довготермінову політику перерозподілу доходів держави на користь окремих секторів економіки або підприємств. Скасування пільг з ПДВ спростить адміністрування податку і відновить принцип його нейтральності [10].

Висновки. Отже, діючий в Україні механізм стягнення податку на додану вартість потребує вдосконалення. Цей податок є ціноутворювальним елементом продукції підприємства, тому впливає на обсяги її реалізації. Відволікання обігових коштів, зумовлене сплатою податку, за відсутності реальних джерел їх поповнення та несвоєчасне повернення ПДВ державою призводить до зниження економічної активності, обсягів виробництва, несвоєчасних розрахунків з бюджетом, цільовими фондами, постачальниками та кредиторами. Як наслідок – зниження чистого прибутку призводить до погіршення фінансових результатів та фінансового стану підприємства, що в умовах кризи фінансової системи ставить його на межу виживання і може призвести до банкрутства.

Таким чином можемо зазначити, що зменшення негативного впливу сплати ПДВ на фінансово-господарську діяльність платників ПДВ може бути досягнуто на основі:

- зниження загальної ставки ПДВ;
- ліквідації широкого переліку пільг з ПДВ;
- своєчасного відшкодування податкового кредиту;
- вдосконалення визначення податкових зобов'язань та термінів сплати ПДВ.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 р. № 2755–VI, зі змінами від 19.01.2012 р. [електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755–17.

2. Ярошенко Ф.О. Податок на додану вартість : навч. посібн. / Ф.О. Ярошенко, М.Я. Азаров, П.В. Мельник та ін. – К. : Вид-во Ірпінь : Націон. академія ДПА України, 2004. – 396 с.

3. Фінанси та підприємництво: навч. посіб. / В.О. Сизоненко, С.А. Циганов; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – Т. : Навч. кн. – Богдан, 2009. – 576 с.

4. Амоша О.О. Механізм оподаткування доданої вартості в Україні : автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит». – К. : Вид-во «Либідь», 2005. – 22 с.

5. Баканов М.И. Теория экономического анализа: Учебник / М.И. Баканов, А.Д. Шеремет. – 4-е изд., доп. и перераб. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 416 с.

6. Войтків О.В. Механізм впливу ПДВ на фінансово-господарську діяльність суб'єктів / О.В. Войтків, І. Б. Хома// Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – С.220.

7. Іванов Ю.Б. Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування: монографія / Ю.Б. Іванов / за заг. ред. Ю.Б. Іванова. – Х. : ВД «ІНЖЕК»,2007. – 448 с.

8. Луніна І.О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин / І.О. Луніна. – К.: Вид-во «Наук. Думка», 2006. – 432 с.
9. Соколовська А. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки / А. Соколовська // Економіка України. – 2006. – № 7. – С. 4 –12.
10. Чередниченко О.М. Ефективність використання ПДВ в Україні / О. М. Чередниченко // Фінанси України. – 2004. – № 7. – С. 27–35.